

Gondolatok nyugdíjasanyákról, nagyanyákról

Meggyőződése, hogy minden sikeres nő mögött egy másik nő áll...

A nagymamák szerepe a gyermekvállalásban

Személyes vallomással szeretném megvilágítani a kérdést. Életem úgy alakult, hogy magasra vittem a szakmai politikai életben. De ezt nem tehettem volna meg kiváló férjem, és a nagymamák segítő támogatása nélkül.

Olyan szerencsés voltam, hogy az én édesanyám még 55 éves korában mehetett nyugdíjba. Akkortájt születtek a gyermekeim, amikor vidéki otthonából felköltözött hozzánk, mert nehezen bírta a magányt. Özvegy volt már jó ideje. 54 négyzetméteren élt nálunk 4 generáció: Édesanyám, a férjem nagymamája, mi a férjemmel, és a két gyerek. Értelmiségi, hivatalnoki és paraszti létből jött embereknek kellett e szűkös helyen összecsiszolódnunk. Nem volt könnyű, de sikerült. És elmondhatom, hogy rengeteg segítséget kaptam a nagyszülőktől.

Abban az időben még csak rövid ideig lehetett otthon maradni a gyermekkel. Hamar bölcsődébe kerültek, de akkor is naponta még háromszor kapták az anyatejet... Mivel 9 hónapig szoptattam, a munkahelyről kedvezményt kellett kérnem délutánonként, hogy korábban eljöhessenek. Meg is jegyezte a főnököm: Mit szült maga? Elefántot, hogy ennyi ideig szoptatni kell?

Azt édesanyámék nem vállalták, de magunk se akartuk a férjemmel -, hogy a gyerekeket a nagyszülők neveljék. Úgy gondoltuk, hogy jobb a gyerekeknek, ha közösségben, több gyermek között szocializálódnak. Persze azért, amikor lehetett, hamar elhoztuk őket. Reggelente azonban bölcsődébe kellett vinnem a gyerekeket. Átélttem, amiről a pszichológiai szakkönyvek írnak: a mindennapi gyereksírás, amikor a reggeli elválásra került a sor... Pedig kifejezetten szerették őket a nővérek, a gondozók. Mégis... A közösségekben azonban, akár csak napjainkban, gyakoriak voltak a betegségek. Ilyenkor pótolhatatlan értéket jelentett a nagyszülő. Hiszen szerettem volna a hivatást és a családot összehangolni, s ha lehetett, nem hiányoztam a munkából. Csak úgy vállaltam el a fontosabb beosztást a munkahelyemen, ha édesanyám garantálta, hogy segít, ha szükséges. Különösen, mivel igen hamar előre vitt szakmai pályámon az

élet. Fontos diplomáciai feladatot kaptam, és rengeteget kellett utaznom. A nagyszülők nélkül férjem nehezen tudta volna megoldani rövidebb-hosszabb távolléteimet. Ha nincsenek a nagymamák- egyértelműen megtört volna a karrierem.

Édesanyám gyors-és gépíronőként kezdte 16 éves korában életét, bár férjhez menetele után egy ideig háztartásbeli volt. Így, amikor nekem gyermekeim születésével párhuzamosan meg kellett írnom doktori, majd kandidátusi értekezésemet, ő nagy segítségemre volt. Nemcsak levette a vállamról a háztartás gondját, de esetünkben konkrétan közreműködött alkotó munkámban. Emlékszem, hogy a kicsi gyerekeknek azt mondta a hétvégeken, amikor nem mentek óvodába-bölcsődébe: menjetek ki szépen az udvarra játszani, a homokozóba, a mamának és a nagymamának dolga van. S én diktáltam neki fejből a disszertációt, hogy hamarabb készen legyek... Délben nagymama gyorsan kevert egy tojáslevest, vagy hasonlót, és a gyerekek már mehetek is enni és aludni... Mi meg folytattuk a munkát. Siettem vissza a munkahelyemre, a Pénzügyminisztériumba dolgozni. (Az egy éves alkotói szabadságból csak három hónapot használtam fel. Úgy éreztem, nagy szükség van „oda-bent” rám... Óriási lelkesedéssel végeztem hivatalos feladataimat, úgy éreztem, az ország ügyeit mozdítom előre.) Édesanyám pedig nagyon fontosnak érezte, hogy segítse minden módon a pályámat.

Ez az, ami nem egyedi, nem csupán az én történetem. Általánosítható jelensége a mai társadalomnak is. Ha azt akarjuk, hogy a mai fiatalok tanuljanak és dolgozzanak, de vállaljanak is gyereket, szükség van a nagymamák, nagyszülők segítségére.

Gazdaságpolitika-és a nők

Manapság a nők kereső munkája még elengedhetetlen a család normális színvonalú megélhetéséhez. De a nők egy részénél, főleg az értelmiségnél, a munka emancipációs jelentőségű és létszükséglet. De igazából látni kell: egy-két gyerek esetében a modern háztartás nem is ad tartós tennivalót az édesanyáknak. A napjainkra kiépült intézményrendszer már nem teszi szükségessé, hogy az asszony otthon főzzön, mosson, szőjön-fonjon. Nyilvánvalóan azonban ma a legfőbb akadálya a nők otthon

maradásának, még ha akarnának is, az, hogy egyszerűen nem lehet egy keresetből fenntartani egy lakást, s további egyéb családtagokat. Dolgozni azonban csak úgy lehet, ha van az embernek segítsége, mert arra a gyermeknevelésnél – mint láttuk a személyes példából is- feltétlenül szükség van. Fontos, hogy legyen a családban egy munkabíró idősebb nő, aki ezt a funkciót be tudja tölteni.

Hogy a nagyszülők szerepe milyen fontos a gyermekvállalásban, jól mutatja, hogy a nők nyugdíjkorhatárának felemelése kimutathatóan kedvezőtlen hatású volt Magyarországon a demográfiai folyamatokra. Nagyon fontos ezért a nők 40 megőrzése, vagy a rugalmas nyugdíjba vonulás lehetőségének biztosítása. Különösen azoknál, akik gyermekesek voltak.

S az is igen szükséges lenne, hogy a lakáspolitikai olyan lakások tervezését részesítse előnybe, amelyek lehetővé teszik a többgenerációs együttélést. Mert azért valljuk be: négy generáció együtt, olyan pici lakásban, amilyenben mi éltünk, valóban rekord teljesítmény volt. Meg is érezte a házasságunk: viszonylag kevés volt a magánéletre a lehetőségünk.

Ez is általánosítható megállapítás. Nem minden fiatal párnak akkora a tűrőképessége, hogy elviselje a magánéletében a folytonos alkalmazkodást, beleszólást. Ha megnézzük a múlt vidéki építészeti emlékeit, láthatjuk, hogy a lakáshelyzet mindenkor fontos szerepet játszott a családok normális életében. Kis ház, nagy ház: így épültek a portán az otthonok. Egyikben az aktív családtagok, másokban az idősek- vagy éppen a fiatalok – éltek.

A gazdaságpolitikának tehát a család és munkahely összehangolásában, a lakáspolitikai irányításában igen fontos szerepe van, ha a családot tekintjük a társadalom alapsejtjének.

A nagymamák (nagyszülők) szerepe a szocializációban

A nagymamáknak más nagyon fontos szerepe is volt az életünkben. Mindkét kedves öreg nagy szeretettel várt haza, s hallgatta a munkahelyről a beszámolókat. Nagyanyó, a csupán elemi iskolát végzett parasztasszony, természetes intelligenciával követte a történeteimet. Ha úgy idéztem a főnökeimet, hogy „a Laci azt mondta...”, akkor megkérdezte, hogy „az Akar Laci, vagy a Borbély Laci?” Név szerint ismerte a kollegáimat. A gyerekek sose mentek úgy haza az iskolából később se, hogy ne várta volna őket valaki, hogy ne hallgatta volna meg őket a nagymama, vagy a dédi, és ne tette volna elébük a meleg ételt. Mai családomban is látom, milyen nagy szükségük van az unokáknak, hogy legyen a környezetükben, akinek elmesélhetik kis életük történeteit. Megható volt ennek a fordítottja is. Volt, hogy amikor csak Nagyanyó

volt velünk – mert édesanyám elutazott Erdélybe a testvéreirez-, s akkor a kislányom rendszeresen eljött délben az iskolából, hogy megebédeltesse a nagymamát, aki éppen ágyban fekvő beteg volt. Az iskolából az egyik nap beírást kaptam a gyerek ellenőrzőjébe, hogy a kislányom elmulasztja a délutáni énekkari foglalkozásokat. Kiderült, hogy nem lógásról van szó, hanem ő az ebédeltetés feladatát ítélte fontosabbnak. Azt nem akarta az énekkar utánra, későbbre halasztani...

Ismét csak azt hangsúlyozhatom: a gyermekek szocializációja a nagyszülőkkel, nagymamákkal való együttélés nélkül minden családban szegényesebb. Az együttélés során kialakul a kölcsönös felelősség. És értelmet kap a nagyszülők időskori életszakasza is. Mert nemcsak nekünk jó, hogy valaki segít: a nagymamák élete is így teljes.

Mi több: mindketten, édesanyám és Nagyanyó is, szívesen hallgatták annak idején zeneiskolás lányom gyakorlását... Annyira kell, hogy legyen valakinek ideje meghallgatni őket! A meséjüket, beszámolójukat is, meg a konkrét esetben- a gyakorlásukat... legyen valaki, akiknek fontosak. Mára már vezető brácsaművész lett a lányomból, gyönyörű koncerteket ad, de akkor még nem minden fülnek volt élvezetes a skálázgatás. Megható emlék számunkra, hogy egyik este a konzervatóriumba járó kislányom gyakorolni szeretett volna, s ezt csak nagymamája parányi szobájában tehette meg, ahol nem zavarta a szomszédokat. Édesanyám mondta neki, gyere kicsim, majd a fülemre teszem a párnát, ha aludni szeretnének... És a lányom muzsikájának hangja kísérté át a másvilágra. Reggelre már nem tért magához...

Rengeteg történetet, mesét, anekdotát tanultunk a nagymamától, dédi mamától, mi is, meg az unokák is. A történelmi tudat, a családi gyökerek ismerete e nélkül a kapcsolat nélkül szegényesebb lenne. Mindkettejükről, Nagyanyóról, és Édesanyámról is részletesen megemlékeztem a „Mint tükrön a lehelet” c. életrajzi regényemben. 2018 májusában pedig megjelent egy újabb kis könyvem a Kairosz Kiadónál: Csongrád, a Körös torok ősi városa. Ennek jó része is Nagyanyó meséit foglalja írásba.

De még kell említenem az édesanyák hősiességét, bátorságát, amellyel oroszlánként küzdöttek gyermekeik jövőjéért. Az én anyám is felment annak idején a Beruházási Bank Igazgatójához, hogy tanulmányi ösztöndíjat szerezzen kiválóan tanuló gyermekének. De még hősiesebb volt férjem édesanyja, aki egészen a Kádár titkárságig elment, gyermeke továbbtanulásáért. Férjemet ugyanis 56-os középiskolai szerepvállalása miatt 1957-ben iszonyúan bántalmazták, meghurcolták, s eltiltották a továbbtanulástól. Férjem édesanyját azon-

ban nem lehetet sehogy eltávolítani a legfelsőbb fórumokról sem: Igazolta, hogy alaptalan vádakkal sújtják jó tanuló, félárva gyermekét, hiszen tény, hogy a forradalmi bizottságban a diákság képviselője volt, de semmi atrocitást nem követtek el se ő, se a vezetés a városban. Olyan szívhez szólóan érvelt, hogy amikor a Pártközpont osztályvezetője kikísérte- higgyék el, vagy sem-, kezét csókolt !/ neki. Azt mondta, hogy ha minden asszony ilyen lenne az országban, más lenne a világ... (Hát ilyen is volt. Még a párt-apparátusban is.)

Tisztelet az édesanyáknak!

Nemcsak szükségünk van a nagymamákra- mellesleg: általában a nagyszülőkre, a nagypapákra is!- de mindenképpen sokkal tartozunk nekik. Rendkívül erős érzelmi szálak kapcsolják össze a generációkat.

Az édesanyákról, az anya gyermek kapcsolatáról költőink veretes szavakkal írnak. Nem győzöm idézni. Ahogy Arany Toldijában megszólal az édesanyja: „Lelkemből lelkedzett gyönyörű magzatom, Csak hogy szép orcádat még egyszer láthatom...” Vagy, ahogy Petőfi írja az „Egy estém otthon” című versében, hogy anyja kérdései mit jelentettek neki: „Mindenik tükör volt, ahonnan láthatám, Hogy a földön nekem van a legszeretőbb anyám.” És aki István öccsének így fogalmazott: „Anyánkat, azt az édes jó anyát, ó Pistikám, szeresd, tiszteld, imádd!” Ady is azt írta: „Fénye sincs ma a szemének feketeje a hajának... Töpörödött béna asszony, az én drága jó anyám.” Nemcsak a XIX század, hanem a XX század költői is gyönyörű verseket írtak az anyákról. Az anya-gyermek kapcsolat olyan erős, mint semmi a világban. József Attila rajongásig szeretett Mamája, jól tudjuk, számos versének ihletője. Weöres Sándor pedig így fogalmazott: „Termő, ékes ág, te jó anya, életem egyetlen asszonya! A kamaszkor tőled elkuszált, Férfi szívem újra rád talált: ”Szabó Lőrinc a határtalan anyai szeretetet így fogalmazta meg: „tudom, te mindig az enyém maradsz, Mert kegyelmesebb és jobb vagy, mint az Isten...” Dzsida Jenő is gyengéd szeretettel csüggött az édesanyján. Szinte himnikusan fogalmaz: „Köszönöm, köszönöm az édesanyámat...” Csoóri Sándor, aki anyját törekény, fekete rózsának látta, vagy Váci Mihály, aki édesanyjától azt kéri, áldja meg a hazáért való munkálkodását... mind, mind, himnuszt írnak az édesanyákhoz.

Nagy problémának látom, hogy napjainkra az anyák tisztelete megkopott. Régen öltek azért, ha valaki rosszlány-jelzőt mondott az édesanyjukra. A Húvösvölgyi Nevelőotthonban, amelyet 8 éven keresztül patronáltunk férjemmel, volt egy kisfiú. Fél-magyar, fél-román. Ide adta be az apja, mert csapodár színész nő felesége elhagyta. Ha a gyereknek olyat mondtak, ami édesany-

járól csúnya szó volt, nekiment a társainak. Pedig egy őt elhagyó, könnyű életet választó anyáról volt szó... És mégis, verekedett érte! Ma meg kötőszó a mindennapi utcai beszédben a „k. anyád”.

Mikor megbotráncokozom, mindig eszembe jut a Biblia intése is: „Tiszteld atyádat és anyádat...” De az is a Bibliában van, hogy: „Atyák! Legyetek méltók gyermekeitek tiszteletére.” Vajon mennyiben kell a mai ifjúságot hibáztatni a viselkedésért, és mennyiben magukat a szülőket, a nem-igazán-édesanyaként viselkedő nőket, asszonyokat?

Talán az is benne van a korszellemben, hogy a mai gyermekek úgy érzik: anyjuk döntése volt, hogy világra jöhettek. „Hiszen te akartad, hogy legyek. Nem én...” Ez valami fokozott szeretet – elvárást támaszt az édesanya felé, amit sokszor aztán mégse kap meg. Nemcsak ez a filozófiai kérdés jelenik meg a gyerekekben, ami Weöres Sándorban, hogy: „Mért szült, mért szeret, ha örökké élni nem lehet?”. Hanem az is, vajon nem csak a maga játéka szült? A maga öröme? S ha már terhes vagyok számára, elenged... (És melyik lázadó kamasz nem válik olykor terhessé a szülők számára?) Sok szülő vállalt von: élj, ahogy tudsz. Szabadulnak a gyerektől. Holott mennyi boldogtalanságot hoz, valóban, számos fiatalnak a sors! Így születik meg az indulat az anyák ellen. Van természetesen fordított jelenség is. A teherre váló anyai ragaszkodás. Éppen az édesanyjukat kifejezetten tisztelő gyerekeknél gyakori, hogy az anyák nem engedik el szülöttüket, még akkor se, ha már saját életét akarná élni. Pedig, ha fájdalmas is, meg kell tanulni elengedni a gyermekeket. Hiszen valóban nem a játékszereink.

Tennünk kell azért, hogy olyan gyerekek szülessenek, akiket valóban akart az édesanyjuk, szeretetben felnevel, és nem hagy el. Soha. „Míg a halál el nem választ egymástól...” Hogy a generációk egymásba kapcsolódó láncolatában egymást támogassák nagymamák, édesanyák és gyermekek. Hogy örömet, célt és értelmet találhassunk az utánunk következő generációkban, célt és értelmet anyai, nagymamái létünknek. Hogy valóban elmondhassuk azt a közhelyszerű igazságot. „Az unoka jutalom azért, mert szülő voltál.”

A társadalom szerepe: nyugdíjreform

Mi tehet a társadalom annak érdekében, hogy a gyermek-anya, gyermek-szülő kapcsolat javuljon? Számos dolgot: szociális munkában, nevelésben, közvélemény formálásban. Itt azonban elsősorban a gazdasági oldalát szeretném a problémának bemutatni. Ezek egyik fontos területe a nyugdíjak jogi szabályozása.

Mindenképpen kifejezésre kell juttatni az intézményrendszerekben, így a nyugdíjrendszerben is, hogy a gye-

rek nem pusztán egyéni döntés kérdése. A gyermek: közjóság. Szüksége van mindenkinek a gyermekre. Nem mindegy, hogy van-e, aki vállalja megszületését, felnevelését. Tudományos tanulmányok bizonyítják (Banyár, 2016 Cigno-Werding 2007), hogy a társadalombiztosítási nyugdíjrendszer jelen formája kedvezőtlenül hatott vissza a gyermekvállalásra, és – a társadalombiztosítás minden pozitívuma ellenére – egyik oka a demográfiai folyamatok romlásának. Ezért a gyermeknevelést meg kell becsülni, erkölcsileg is, anyagilag is, beleértve az ennek megfelelő, a gyermekvállalást figyelembe vevő nyugdíjrendszer kialakítását. A régi társadalomban a gyermekek nevelése jelentette az időskori biztonságot. Ha ma azt a nyugdíjrendszerre alapozzuk, akkor azt össze kell kapcsolni a gyermekek felnevelésével – legalább is, bizonyos mértékig. Egyes szerzők szerint, a nyugdíj és a családtámogatás „szími ikrek”).

Noha a nemzetközi szakirodalom tehát már egyre gyakrabban felveti annak elismerését, hogy a gyermekeknek is szükségük van utód-nevelésre, ez korántsem vált a magyar – és az európai – közgondolkodás részévé. Sokan úgy gondolják, hogy ha tagjai egy olyan nyugdíjrendszernek, amely biztosítja időskori megélhetésüket, akkor nem olyan fontos számukra a gyermek. Nem kalkulálnak azzal, hogy a jövőben csak abból a jövedelemből lehetséges az időskorúak eltartásának fedezetét kiharcolni, amit a következő munkaképes korú generáció megtermel. Hiába van félretett pénz, megfelelő technikai eszköz, ezek mellé mindenképpen embert is kell állítani. Még hozzá képzett embert, mert a modern gazdaság ezt követeli meg. Ez a gyermekek szülei számára az utódok megszületésén kívül felnevelésük költségeit is magával hozza. Éppen ezért van szükség egy kétcsatornás nyugdíjrendszerre. Mi indokolja, hogy a gyermeknevelést is nyugdíjra jogosító ténynek tekintsük? Ennek alapja az, hogy a gyermekek felnevelésével valójában mintegy második nyugdíj-járulékot fizetünk.

Ez a reform alapvető szemléleti változást jelentene. A nyugdíjunk eszerint a humántőkébe való befektetés hozamának tekinthető. A biztosítási szemléletről áttérünk a befektetési szemléletre. A nyugdíj nem a magam számára félretett pénztőke hozadéka, hanem a szüleim által rám fordított költségek tőkésített összegének törlesztése. Így már teljességgel érthető, hogy járulékot mindenkinek fizetnie kell, hiszen az lehet, hogy gyereke nincs mindenkinek, de mindenki egészen bizonyosan valakiknek a gyermeke volt... Ugyanakkor, a járadékra való jogosultságnál differenciálni kell a szerint, hogy ki milyen arányban vállalta az új generáció felnevelésének költségeit. Igazságtalanság forrása, hogy aki gyermeket (gyermeket) felnevelt, s jövedelmének jelentős részét

erre költötte – mondjuk: ebbe fektette be –, ugyanannyi hozadékot kapjon, mint aki nem teljesítette – úgy mond – a második nyugdíjjárulék-fizetését. Ha a járulék-fizetés alapja – mint a jelen rendszerben is – a bér, akkor nagy valószínűséggel az ennek alapján számított járadék kisebb lesz a gyermekeké, különösen a sokgyermekes anyák számára, mint gyermek nélkül dolgozó nyugdíjba menő társaiké. Hiszen a piacon kapott bérek látható nagyságot jelentenek, míg az anyák otthoni munkájának jelentős része láthatatlan. Járulékfizetés azonban csak a látható – fizetett – összegek után van...

Gyakran felvetődik, hogy a családtámogatások a gyermeknevelés költségeit közpénzekből finanszírozzák. Ez igaz, de csak részben. A KSH és a TÁRKI elemzései kimutatják a láthatatlan családi munka becsült nagyságát, a kifejezetten pénzben felmerülő kiadásokat és a kapott család-támogatási összegeket. (Gál et al 2007, Baranyai, 2003, Gábos-Sebők 2004)

Ha ezeket figyelembe vesszük, beleszámítva az oktatás, egészségügy ráfordításait is, az derül ki, hogy a nagyobb teher mindenképpen a családoké... A kétcsatornás nyugdíjrendszer tehát nem igazságtalanságot generál, hanem igazságtalanságot szüntet meg.

A rendszer pontos kidolgozásánál – ha megvan a politikai döntés –, modellezni lehet, hogy ez technikailag hogyan történjék.

Az egyéni bérek nyomon követése – mely már megvalósult – továbbra is szükséges lesz. De a nyugdíj megállapításához nem „felkamatolással” számolnánk életkeresetet, hanem pontrendszerrel célszerű követni. A mindenkori nemzetgazdasági átlagbér viszonylag objektív mutató, statisztikailag kiszámítható. (Előnye, hogy központi intézkedésekkel viszonylag nehezen befolyásolható.) Célszerű a nyugdíjat ehhez kötni. Az adott évi nettó nemzetgazdasági átlagbér egy pont. Aki ehhez képest többet keres, több pontot gyűjt. Minden évben megállapítható, hogy az ő évi nettó átlagkeresete hány pontot ér. A szolgálati idő alatt összegyűjtött pontok számát elosztva a szolgálati évek számával, megkapjuk azt az átlag pontszámot, amelynek alapján a nyugdíjba vonulás évének nettó nemzetgazdasági átlagbérehez viszonyítva, megállapítható az illető munkanyugdíja. A pontrendszer biztosítja az együtt mozgást a nyugdíjak és a bérek között. (Ez a legigazságosabb indexálás.) A már megállapított nyugdíjak is a nemzetgazdasági átlagbérrel arányosan változnának. (Jelenlegi rend szerint a kormányok jóindulatától és a GDP növekedésétől függően lehet kiegészítést adni – most évente prémiumot – a már nyugdíjasoknak, akiknél a korrekciót az infláció alapján állapítják meg jelenleg. S mivel az infláció alacsony, így automatikus igazítás mértéke nem jelentős.)

A gyermeknevelés utáni pontokat úgy lehetne megállapítani, hogy az egy-két- három gyermekre a család részéről történő éves pénzbeli ráfordításokat – a KSH által mért átlagkulcsok szerint- viszonyítani kell az adott évi ugyancsak a KSH által megállapított nettó nemzetgazdasági átlagbérhez, s így ezzel az adott évi gyermekpont gyakorlatilag megállapításra kerül. Ezek a gyermekpontok évente addig adódnának össze, amíg az egyes gyermekek szakmát szereznek, vagy az első felsőfokú végzettséget megszerzik nappali tagozaton. (Amikortól dolgozik, már maga finanszírozza továbbtanulását.)

Az így összegyűjtött gyermekpontokat hozzáadva a munkanyugdíj- pontokhoz, a kettőnek az összegéből számított átlagpont lesz a nyugdíj-megállapítás alapja. Ha nem éri el a gyermek a szakma-szerzést, a pontok elveszhetnek – ez döntés kérdése lehet. (Ha a gyermek korábban meghalna, akkor is figyelembe kellene venni. És méltányosságból akkor is számításba kell venni a gyermekpontokat, ha a gyermek fogyatékos. Ismét mérlegelés kérdése, hogy ilyen esetben- figyelembe véve a szülő korlátozott munkavállalási lehetőségét-, számítani kellene, mindaddig, amíg a gyermek nevelését saját háztartásában végzi.)

A jelen tanulmányban ez a részletes leírás talán fölöslegesnek tűnik. Azonban az édesanyák megbecsüléséhez ennek a súlyos társadalmi igazságtalanságnak a kiküszöbölése hozzátartozik. De mivel a társadalom elfogadása nélkül egy ilyen horderejű változtatás nem képzelhető el, gondolni kell azokra is, akik számára a gyermekfedezetű nyugdíj látszatra kedvezőtlen javaslat, mivel nincs, vagy nem lehet gyermeke. Éppen az édesanyák nagyobb megbecsülése érdekében fontos, hogy a társadalom gyermektelen tagjai is érezzék, hogy az ő szempontjaikat is figyelembe veszi és tiszteletben tartja a törvényhozás. Akkor is, ha azon az alapon áll, hogy a gyermekvállalás közérdek. Semmiképpen nem indokolt, hogy a többi polgárnak a nyugdíjrendszer súlyos hátrányt jelentsen. Amelyben a gyermeknevelés költségei kvázi járulékfizetésnek tekintendők, s a munkanyugdíj mellett megalapozzák a nyugdíjjogosultságot, akkor a többi polgárnak felszabadulhat, jövedelmének egy részével kell kezdenie valamit. Akinek nincs, nem akar, vagy nem lehet gyermeke, az félreteheti az így felszabadult pénzét. Gyakorlatilag ezt mindenképpen célszerű megtennie. Gyermekvállalásra senki nem kötelezhető. De arra igen, hogy ez esetben is igyekezzen gondoskodni megfelelő színvonalú nyugdíjas jövedelméről, s ne az állami rendszertől várjon el a gyermekesekével azonos időskori ellátást. Ezt oly módon teheti meg, ha nyugdíjpénztári megtakarításra fordítja a gyermeknevelés költségei hiányában felszabaduló jövedelem-részét. Ezt a tartós megtakarítási

formát viszont az államnak feltétlenül támogatnia, garanciával kellően biztosítania kell.

Felvetődhet, hogy mi a helyzet a migrációval. Ez esetben a felnevelt gyermekek nem térítik meg a nagy rendszerekbe felnevelésük költségeit az adók és járulékok hazai fizetésével... Ezen valóban csak nemzetközi egyezményekkel lehetne segíteni, nyugdíjjárulékok hazautalásával, ami hosszabb eredménye lehet csak, ha egyáltalán az EU-ban is megérlelődik a demográfiai kérdések ilyen megközelítése. Mégis, a társadalom nagyobbik része a hazai környezetben él, arra célszerű tehát a szabályozást kialakítani.

Természetesen, az anyák közmegebecsülését nemcsak idős korukban, de már most is jó lenne, már a jelenben, anyagiakban is kifejezésre juttatni. Ennek vannak az intézményrendszerben megjelenő formái, a család-támogatás, a családbarát munkahelyek, a nők hivatás-és család összehangolását segítő intézkedések, (bár még nem elegendők.) Különösen nem, vagy csak kevésbé jelentkezik ez a szempont a nyugdíjak rendszerében. Lehetséges adott esetben már a jelenlegi rendszerben is egyfajta jelképes pótlék juttatása a gyermekeket felnevelt nyugdíjas szülőknek. De a legfontosabbak a lelki tényezők. Az egyének magatartásának megváltozása. Ebben a média szerepe óriási. Az individualista, ön-központú nevelés közösségibbé válása, az értékek helyes felmutatása. A család védő, óvó szerepének felértékelése. Csakis egy ilyen társadalomtól várhatunk el harmonikus együttélést, s benne az anyák tiszteletét.

Irodalom

- Banyár József–Gál Róbert Iván– Mészáros József Egy gyermeknevelés-függő nyugdíjrendszer körvonalai. Simonovits 70, MTA
Baranyai István: A gyermeknevelés családi és társadalmi költségei. Statisztikai Szemle, 81. évfolyam, 2003. 7. szám
Cigno, A. and Werding, M.: Children and Pensions XXIII, 204 pp. CESifo book series, The MIT Press, Cambridge, MA, 2007.
Gál I R et al Tárki: A gyermeknevelés költsége és a társadalmi kompenzáció . 2007
Gábos András – Sebők Csilla: A gyermeknevelés háztartásimunka-költsége Statisztikai Szemle, 82. évfolyam, 2004. 2. szám